

آموزش تلفیقی پس از کرونا

تجربیات از تجربه

اشاره

از دسامبر ۲۰۱۹ که بیماری کووید ۱۹ در جهان همه گیر شد، مدرسه های بیشتر کشورهای دنیا بسته شدند و آموزش حضوری جای خود را به آموزش برخط داد. چرخش آموزش از حضوری به برخط تأثیرات غافلگیرکننده ای بر فرایند یاددهی - یادگیری دانش آموزان گذاشت، به طوری که اغلب متخصصان تعلیم و تربیت بر این باورند که در دوره پساکرونا آموزش باید به شیوه تلفیقی ارائه شود. در این مقاله، ضمن بررسی تأثیرات بیماری کووید ۱۹ بر نحوه آموزش کودکان و نوجوانان، آموزش تلفیقی و شیوه اجرای آن را در مدرسه ها شرح می دهیم.

کلیدواژه ها: آموزش پساکرونا، تجارت جهانی، تعطیلی مدارس

زمانی که در دسامبر ۲۰۱۹ و ژانویه ۲۰۲۰ خبر شیوع بیماری ناشناخته ای در ووهان چین گزارش شد، جهان حتی تصور نمی کرد که این بیماری شیوع جهانی پیدا خواهد کرد، چه رسد به آنکه در مورد تأثیرات آن در اقتصاد، آموزش و بهداشت اندیشه کند. با شیوع بیماری کووید ۱۹، به تدریج آموزش حضوری در بسیاری از مدرسه ها در سراسر جهان تعطیل و آموزش برخط یا از راه دور جایگزین آن شد. طبق برآورد یونسکو، بالغ بر ۷/۵ میلیارد دانش آموز در این دوران از امکان حضور در مدرسه بازماندند. در این میان، دانش آموزان کشورهایی که از نظر زیرساخت های فناوری ضعیف بودند، بیشترین آسیب آموزشی را تجربه کرده اند. طبق گزارش یونسکو، تعداد هفته هایی که مدرسه های کشورهای جهان از آغاز بیماری کووید ۱۹ تا ماه پنجم ۲۰۲۱ به طور متوسط بسته بودند، ۴۲ تا ۴۵ هفته است. جدول ۱ وضعیت تعطیلی مدرسه ها را در برخی از کشورها نشان می دهد.

طبق فهرست یونسکو، اغلب مدرسه های دنیا به طور متوسط بین ۴۰

فیلد: روش تدریس تلفیقی

تا ۵۰ هفته تعطیل بودند. استفانی جیانینی^۲، دستیار آموزش و پرورش یونسکو، می‌گوید: «انتظار می‌رود حداقل ۲۴ میلیون کودک و نوجوان در سراسر جهان، فقط به دلیل تأثیر اقتصادی بیماری کووید ۱۹، در پسا کرونا نیز به مدرسه برنگردند. بدون قرار دادن آموزش و پرورش در ستون برنامه‌های بهبودی در کنار بهداشت، مشکل فقر و شکاف‌های اجتماعی در جوامع افزایش می‌یابد». بنابراین، یکی از مشکلات دوران پسا کرونا مشکلات اقتصادی است که احتمالاً موجب ترک تحصیل بسیاری از کودکان و نوجوانان می‌شود.

معضل دیگر دوران پسا کرونا نحوه آموزش دانش‌آموزان است. سؤال ذهنی بسیاری از متخصصان تعلیم و تربیت آن است که آیا بعد از آنکه دانش‌آموزان به مدت ۴۵ هفته یا بیشتر که به صورت غیرحضور در منزل آموزش دیده‌اند به مدرسه بازگردند، آموزش و روش‌های تدریس می‌تواند به دوران قبل از همه‌گیری کرونا بازگردد؟ آیا سلامت عاطفی و جسمی و شرایط روحی و روانی دانش‌آموزان مانند گذشته خواهد بود؟

جدول ۱. متوسط تعداد هفته‌های بسته‌بودن مدرسه‌ها در برخی کشورها

کشور	تعداد هفته	کشور	تعداد هفته	کشور	تعداد هفته
ازبکستان	۱۲	افغانستان	۳۱	زیمبابوه	۴۶
روسیه	۱۳	اتیوپی	۳۱	برزیل	۴۹
سوئد	۲۴	آفریقای جنوبی	۳۳	ایران	۵۰
تایلند	۲۶	ایتالیا	۳۸	آرژانتین	۵۰
چین	۲۷	ترکیه	۴۲	آمریکا	۵۲
استرالیا	۲۷	کانادا	۴۲	اندونزی	۵۲
بریتانیا	۲۷	لیبی	۴۴	عراق	۵۴
آلمان	۳۰	عربستان سعودی	۴۵	سودان	۵۴

بی‌شک یادگیری در منزل و رعایت فاصله اجتماعی، به رشد اجتماعی کودکان و نوجوانان آسیب وارد کرده است. علاوه بر آن، ساعت کم آموزشی و نبود تعامل حضوری بین معلم و دانش‌آموزان، بر یادگیری دانش‌آموزان، به خصوص کودکان خردسال، صدمات جدی وارد کرده است. با وجود این، برخی از متخصصان تعلیم و تربیت بر این باورند که آموزش در خانه همچنین فرصت‌هایی برای رشد یادگیرندگان به وجود آورده است. این شرایط برای دانش‌آموزان این فرصت را مهیا کرد که بیاموزند چگونه یادگیرندگانی مستقل‌تر و مقاوم‌تر در برابر ابهامات و مشکلاتی باشند که در حین یادگیری با آن مواجه می‌شوند، همچنین، فرصتی برای آن‌ها مهیا شد تا یاد

بگیرند «چگونه یاد بگیرند». در واقع، در مدرسه به کمیت یادگیری و محتوای کتاب‌های درسی توجه می‌شود، اما میزانی برای آنکه بستجیم دانش‌آموز تا چه حد مستقل‌تر شده است، نداریم. واقعیت آن است که یادگیری در دوران همه‌گیری کرونا هرگز متوقف نشد؛ اگرچه شکل و شیوه آن تغییر کرد.

قبل از همه‌گیری کرونا، بسیاری از دانش‌آموزان به ابزارهایی مانند موبایل و تبلت دسترسی بسیار محدودی داشتند. دانش‌آموزان اجازه آوردن گوشی تلفن همراه یا تبلت را در مدرسه نداشتند و به همین دلیل در معرض بسیاری از اطلاعات شبکه‌های اجتماعی و سایت‌های اینترنت قرار نمی‌گرفتند و کار با بسیاری از نرم‌افزارها یا اپلیکیشن‌ها را نمی‌دانستند، اما در این دوران گوشی تلفن همراه ابزار آموزشی دانش‌آموزان شد. آن‌ها بدون هیچ محدودیتی، هفته‌ها از گوشی و سایت‌های اینترنتی استفاده کردند. دانش‌آموزان اکنون در مقایسه با دوران قبل از همه‌گیری کرونا، اطلاعات و مهارت بسیاری در به‌کارگیری فناوری در آموزش دارند و این مهارت روی انتظارات آن‌ها از معلم و برنامه درسی تأثیر چشمگیری گذاشته است.

یکی دیگر از تفاوت‌های بسیار مهم آموزش برخط در خانه و آموزش حضوری، شیوه ارزشیابی از آموخته‌های دانش‌آموزان است. در آموزش برخط، بسیاری از دانش‌آموزان این فرصت را پیدا می‌کنند که پاسخ سؤالات امتحان را از روی کتاب و یادداشت‌هایشان بنویسند، به عبارت دیگر، در بسیاری موارد، آزمون برخط مانند امتحان «کتاب باز»^۳ برگزار شده است (به غیر از پایه‌های نهم و دوازدهم در نوبت دوم). لذا از میزان آموخته‌های دانش‌آموزان در دوران همه‌گیری کرونا برآورد درستی در دست نیست. هنوز برای ما مشخص نیست تا چه اندازه باید از برنامه‌های آموزشی مکمل برای جبران صدماتی استفاده کنیم که بر پیکره آموزش وارد آمده‌اند.

یادگیری تلفیقی در دوران کرونا و پسا کرونا

اغلب متخصصان بهداشت معتقدند، بعد از واکسیناسیون عمومی نیز باید تا مدت‌ها شیوه‌نامه‌های بهداشتی (فاصله‌گذاری اجتماعی و استفاده از ماسک و شست‌وشوی مکرر دست‌ها) رعایت شود. لذا تشکیل کلاس‌های حضوری، مانند قبل از همه‌گیری کرونا، امکان‌پذیر نیست. به باور بسیاری از متخصصان تعلیم و تربیت، یادگیری تلفیقی، قبل از دوران همه‌گیری کرونا یک انتخاب بود، اما در دوران کرونا و پسا کرونا یک ضرورت است. اما یادگیری تلفیقی چیست؟

مفهوم یادگیری تلفیقی در دهه ۱۹۶۰ وارد ادبیات تعلیم و تربیت شد و به تدریج گسترش پیدا کرد؛ به طوری که امروزه مدل‌های متعددی از یادگیری تلفیقی وجود دارند. در واقع، تعریف واحدی از یادگیری تلفیقی وجود ندارد که مورد پذیرش همه متخصصان تعلیم و تربیت باشد. برای مثال، دوزبان^۴ و همکاران (۲۰۱۸) تعریف جدیدتری از یادگیری تلفیقی ارائه داده‌اند و یادگیری تلفیقی را ادغام آموزش چهره‌به‌چهره (حضوری) با آموزش برخط یا دیجیتال تعریف می‌کنند. تعریف‌های قدیمی‌تر به تلفیق آموزش حضوری و آموزش‌های مبتنی

جمع‌بندی

با توجه به شروع واکسیناسیون در کشور، احتمالاً در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۴۰۱ جامعه از ایمنی نسبی برخوردار خواهد شد. با وجود این، تا مدتی باید فاصله اجتماعی حفظ شود. لذا مدرسه‌ها، با توجه به تراکم بالای دانش‌آموزی، امکان تشکیل کلاس‌های حضوری برای همه دانش‌آموزان را ندارند. بنابراین، اجرای آموزش تلفیقی ضروری به نظر می‌رسد. پیشنهاد می‌شود ساعات کلاس‌های حضوری تقلیل یابد (برای مثال، دانش‌آموزان می‌توانند در هر ماه دو هفته در کلاس‌های حضوری و دو هفته در کلاس‌های برخط شرکت کنند). در هر صورت، برنامه به هر شکلی که تدوین شود، به نظر می‌رسد باید بخشی از ساعات آموزشی به صورت برخط تشکیل شود.

بر رایانه تأکید دارند. به‌طور کلی، می‌توان یادگیری تلفیقی را ادغام آموزش حضوری و برخط در نظر گرفت که می‌تواند به شیوه‌های متفاوت، با توجه به امکانات و شرایط آموزشی، اجرا شود، اما این شیوه‌ها باید عملی باشند.

در اوایل سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ برخی از مدرسه‌ها از آموزش تلفیقی برداشت نادرستی داشتند. در پی این موضوع، به مدت چند هفته موجی از سردرگمی و اخلال در کار آموزش پدیدار شد. به این ترتیب که معلم مجبور بود درس را، علاوه بر آنکه به‌صورت حضوری تدریس می‌کند، در منزل نیز به‌صورت برخط با دانش‌آموزان کار کند. به‌علاوه، معلم باید تمام وقت به صورت غیربرخط پاسخگوی دانش‌آموزان و اولیایشان می‌بود. در برخی مدرسه‌ها نیز دانش‌آموزان به اختیار خود انتخاب می‌کردند به‌صورت حضوری یا برخط درس بخوانند و معلم مجبور بود درس را در مدرسه به‌صورت حضوری برای عده‌ای ارائه دهد و در منزل به‌صورت برخط برای عده‌ای دیگر تدریس کند. البته این روند آموزش، همان‌طور که پیش‌بینی می‌شد، بیشتر از چند هفته دوام نیاورد.

در برخی از کشورهای پیشرفته در فناوری‌های دیجیتال مانند آلمان، که از اینترنت پرسرعت بهره‌مند بودند، در مناطقی که شیوع بیماری کووید ۱۹ کمتر بود (مانند منطقه زرد)، دانش‌آموزان انتخاب می‌کردند به‌صورت حضوری درس بخوانند یا برخط. به این ترتیب که دانش‌آموزانی که در منزل بودند، به صورت هم‌زمان به کلاس حضوری در مدرسه متصل می‌شدند و در فعالیت‌های آموزشی کلاس شرکت می‌کردند. در این شرایط، معلم به تدریس دوباره به‌صورت برخط نیاز نداشت.

در کشور ما، وزارت آموزش و پرورش برای آموزش برخط اپلیکیشن شاد را طراحی و در اواخر سال تحصیلی ۱۳۹۸-۱۳۹۹ مورد استفاده قرار داد. با بروزرسانی شاد در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ امکان استفاده پخش زنده در آن به وجود آمد، اما از آنجا که سرعت اینترنت در برخی از نقاط محدود بود، در عمل امکان استفاده از پخش زنده کمتر محقق می‌شد. لذا در مناطق زرد نیز آموزش صرفاً به شیوه برخط اجرا شد.

پی‌نوشت‌ها

۱. اطلاعات این جدول از سایت یونسکو گرفته شده است:

- https://en.unesco.org/covid19/educationresponse
2. Stefania Giannini (Assistant Director-General for Education, UNESCO)
3. Open book
4. Dziuban

منابع

1. Ngogi Emmanuel Mahaye (2020). The Impact of COVID-19 Pandemic on Education: Navigating Forward the Pedagogy of Blended Learning:
2. 19_Pandemic_on_South_African_Education_Navigating_Foward_the_Pedagogy_of_Blended_Learning
3. Dziuban, C., Graham, C. R., Moskal, P., Norberg, A., & Sicilia, N., (2018). Blended learning: The new normal and emerging technologies. International Journal of Educational Technology in Higher Education, 15(3). Retrieved from <http://doi.org/10.1186/s41239-017-0087-5>.
4. Education: From disruption to recovery: <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse>
5. Time to roll out education's recovery package: <https://en.unesco.org/news/time-roll-out-educations-recovery-package>.
6. Hrastinski, S., (2019). What do we mean by blended learning? Technology Trends Washington, 7. 63(5).